

Het terrein van de papierfabriek te Langerbrugge op ca. 8 km ten noorden van Gent, beslaat een eiland gevormd tussen 1902 en 1908 door het nieuw tracé van het kanaal Gent-Terneuzen. Tot 1919 was dit eiland enkel bereikbaar via de historische Lange Brug.

In dat jaar kocht de Gentse nijveraar Octave Vanderhaeghen van de Belgische Staat het zuidelijk deel van het eiland en dempte een deel van de oude arm ter verbinding tussen het eiland en de Steenweg Gent-Zelzate. Deze verbinding vormt nog altijd de huidige toegang tot het fabrieksterrein.

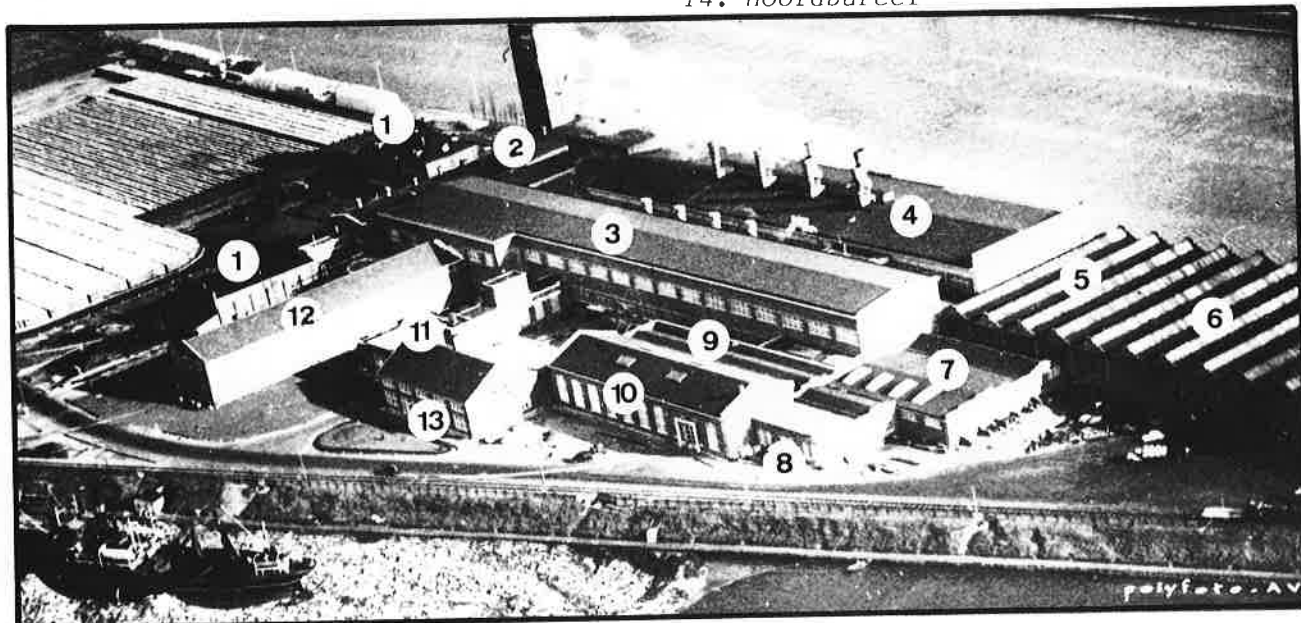
Het overige deel was ingenomen door de in 1926 gelijkwideerde *Scheepswerven Compagnie Anglo Belge de Constructions Navales. N.V.*

Omega (opérations Maritimes et Entrepôts de Gand), een bedrijf dat zich bezighield met het stockeren van mijnhout en grotendeels in handen was van de *N.V. Belgo-Scandinavie* en de lucifersfabriek *Fabriques Belges d'Alumettes*, werd daarna eigenaar van de terreinen. Dit bedrijf begon zijn activiteiten in 1928, en zou hooguit vijf jaar bestaan. Het uit 1919-1921 daterende overheidsproject om ter plaatse van de oude kanaalarm een droogdok te bouwen is toen ook verlaten. Eind 1932 werden de eigendommen van de scheepswerven opgeslorpt door de *N.V. Papierfabrieken van België*, waarbij naast gronden en gebouwen ook het materieel in haar eigen-

dom kwam. Om tot de huidige configuratie van het fabrieksterrein te komen zijn sindsdien niet minder dan vijftien verkoop-, ruil- en onteigeningsakten nodig geweest.

In 1913 startte de *N.V. Centrales Electriques des Flandres (C.E.F.)* de bouw van de electriciteitscentrale van Langerbrugge. Om zich een bestendige afname van elektrische energie te verzekeren, werden in de twintiger jaren, naar een idee van Leopold Herry, de toenmalige dynamische directeur van de *C.E.F.*, een aantal bedrijven rond de centrale opgericht die na verloop van jaren uitgroeiden tot zelfstandige maatschappijen. Zo startte in 1926 een bedrijf de productie van calciumcarbide (de huidige Sadacem), later volgden nog de *Société Belge d'Electrochimie*, de *Union Chimique*, *The Belgian Cracking*, en de *Papeteries de Belgique*. Herry werd de promotor van deze papierfabriek.

1. Ontschorsing
2. Slijperij
3. Hal papiermachine 3
4. Hal papiermachines 1 en 2
5. Magazijn eindprodukten
6. Afwerking en dwarssnijmachine
7. Bevoorradingsmagazijn
8. Schrijnwerkerij
9. Bijgebouw
10. Mechanische werkplaats
11. Onderstation elektriciteit
12. Grondstoffenmagazijn
13. Bedrijfsrestaurant
14. Hoofdbureel

Het moest echter niet zó maar een papierfabriek worden, wel één die zelf houtslip (de grondstof van de geplande papierproductie) vervaardigde.

Aldus kon zijn centrale niet alleen electriciteit doch bovendien ook stoom verkopen (dit is heden ten dage nog steeds het geval).

Doelstellingen van deze papierfabriek waren :

- de ontoereikendheid van de productie der andere fabrieken in het land aanvullen;
- een papier leveren, geproduceerd op basis van hout, dat in kwaliteit gelijk is aan het ingevoerde papier;
- De Belgische pers onafhankelijk maken van het buitenland inzake krantenpapier.

Tussen 1929 en 1931 werd het bedrijf opgetrokken. Het ontwerp van de originele gebouwen is van de Duitse firma Schluter uit Dortmund. De plannen waren zó opgevat dat zij voorzagen in een eventuele verdubbeling van de slijperij en de installatie van een tweede papiermachine. Deze gebouwen omvatten :

- een ontschorsingsgebouw (gesloopt in 1973) met weekbekken;
- een slijperij en watertoren (nog bestaand);
- een fabriekshal voor papiermachine nr. 1 (nog bestaand);
- een papiermagazijn (nog bestaand);
- een klein bevoorradingsmagazijn (volledig intact);
- een mechanische werkplaats (gesloopt in 1954);
- een kleine hal voor de behandeling van cellulose;
- een onderstation voor electriciteit (gedeeltelijk gesloopt);
- een (eerste) klein waterpompstation aan de kade (nog intact);
- twee bezinkingskuipen (verdwenen in 1954).

Alle gebouwen zijn opgetrokken in een groot type baksteen, het zgn. Brussels formaat, welke sindsdien uit de handel is genomen. In 1932 werd de eerste papiermachine opgestart. De eerste arbeiders van de fabriek staan in het personeelsregister ingeschreven in april 1931.

- een papiermachine Voith met een doekbreedte van 595 cm, en een nuttige breedte van 540 cm (snelheid 300 m/min.) voor het vervaardigen van krantenpapier;
- een ontschorsingsmachine Thorne;

- vijf slijpers Voith van het continue type met kettingen en motoren van 1000 pk;
- twee betonnen "hollanders", raffineer-toestellen met meng- en ontvezelkuipen, voor de bereiding van cellulose

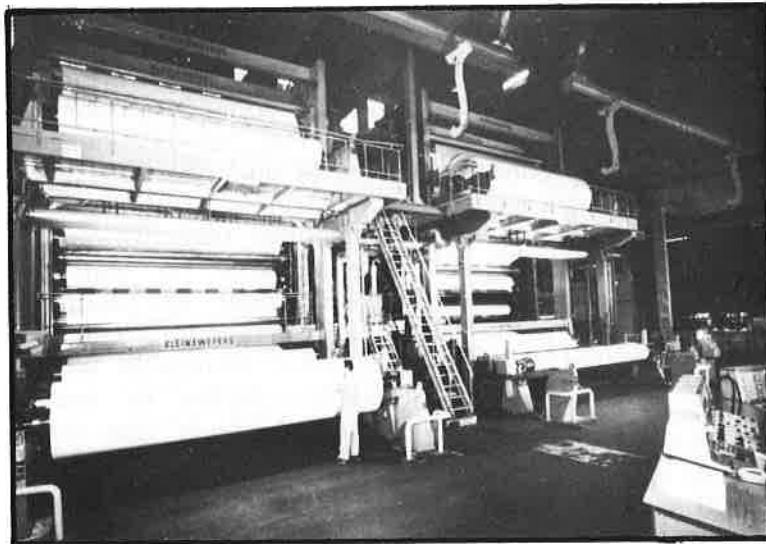
Kort overzicht van het productieproces anno 1932

Het rondhout, gezaagd op meterlengte, werd per schip aangevoerd in de noordelijke kanaalarm, in het water geworpen en vervolgens opgepikt door "transporteurs" en opgestapeld. Het vervoer naar de ontschorsing gebeurde door *Decauville*-spoorwagentjes. Vooraleer het hout in de ontschorsingsmachine terecht kwam moest het een tweede keer in water worden ondergedompeld zodat het doordrenkt in de ontschorsingsmachine kwam. De helper-persjongen Léon Genetello beschrijft de werkomstandigheden in het daarop volgend productiestadium aan de papiermachine als volgt :

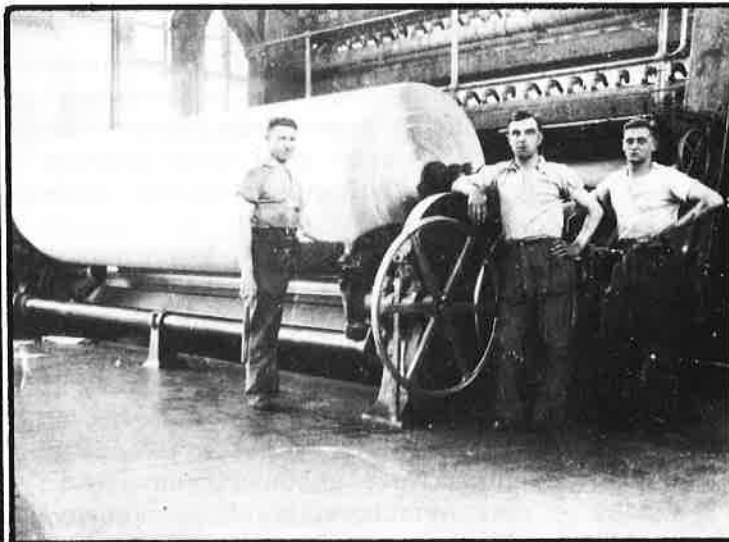
"Benevens de kóndukteur had de machine een bemanning van twee persjongens. Één daarvan moest gans de dag boven op de natpers vertoeven en de tweede stond beneden. Er was ook een doekjongen. Verder een eerste, een tweede en een derde droger. Vervolgens drie "overrollers" om het papier extra om te rollen tussen de papiermachine en de bobineuse en het aldus te controleren. Tenslotte drie bobineurs of omrollers. Totaal dertien personen.

De eerste weken werkte men in dagstelsel, maar van zodra de machine ingelopen en het nodige personeel opgeleid was, schakelde men over naar het drieploegenstelsel. In die tijd liep het werkrooster van de maandagmorgen tot de daaropvolgende zondagmorgen in een zesdagenstelsel van 6 x 8 = 48 uur. Maar bijkomend, in overwerk, moest de zondagmorgen de papiermachine gekuist en onderhouden. Wie de laatste nachtploeg had verricht, bleef dan om deze karwei te klaren tot zondagmorgen 10 of 12 uur teneinde de machine startklaar te zetten voor de maandagmorgen. Indien er echter speciale werkzaamheden waren, moest een extra-ploeg opkomen om te helpen. Droogvilt wisselen betekende een machinestilstand van om en bij de 14 uren. Het waren dikke wollen viltten zonder naad, 1 cm dik met een gewicht van 3,5 kg per m²".

Een dwarssnijmachine laadde en verwerkte de "moederrollen" van 275 cm met een magazijn van maximum 12 rollen. Eerst versneed men in de lengte, daarna in de breedte. Daarnaast had men de afwerkingsafdeling voor het papier in "riemen". In 1932 stelde het bedrijf 103 arbeiders en 20 bedienden tewerk. Voor de nog in aanloop zijnde papiermachine bedroeg over het ganse jaar 1933 het productiecijfer 18.300 ton.

Wanneer in 1942 de productie in de fabriek van Duffel werd stilgelegd, ging men te Langerbrugge op de tweede papiermachine, mits de nodige aanpassingen, bruin inpakpapier vervaardigen van 100-150 gr/m². Dit kraftinpakpapier was gedeeltelijk voor verpakking van de producten voor het bedrijf bestemd. Voor de productie van inpakpapier gebruikte men een andere grondstof dan hout, nl. oud papier. Datzelfde oud pa-

papiermachines 1 en 2. personeel bij de oproller van machine 1

De papiermachine nr. 1 vervaardigde vanaf 1935 krantenpapier van 50 gr/m² tegen een snelheid van 300 m per minuut en behaalde per zesdagenweek een maandproductie van 2.360 ton.

Het papier uit Langerbrugge kende een dergelijk succes dat men besloot in 1936 de krantenpapiermachine uit de afdeling van de N.V. Belgische Papierbedrijven te Duffel naar Langerbrugge over te brengen. Deze machine, in 1928 gebouwd in Karlstadt, bezat een doekbreedte van 495 cm, een nuttige breedte van 450 cm en produceerde 250 meter per minuut. Terzelfdertijd breidde men het machinepark uit met de installatie van een Superkalander en een bijkomende slijper van 1000 pk. De tweede papierketen werd opgestart in 1937. Tijdens de tweede wereldoorlog moest uit nood het productieproces worden aangepast. Het hout kwam in de oorlogsjaren niet meer vanuit Finland of Rusland, maar uitsluitend uit België. De aanvoer gebeurde per spoor en in zeer geringe hoeveelheden. De spoorwegverbinding met het industriespoor Gent-Terneuzen was reeds van in den beginne voorzien over de dam die de oude kanaalarm in tweeën deelde.

pier kwam van de fabriek te Duffel waar het in kneedmolens "gemalen" of tot een korrelachtige massa werd omgevormd.

Deze massa was tamelijk vochtig en kwam met binnenschepen vanuit Duffel in Langerbrugge toe. Het lossen gebeurde met een monorailkraan naar spoorwagentjes, die hun last deponeerden in de kelders van machine 1 en 2. In die kelders stockeerde men de vracht van 3 à 4 binnenschepen alvorens tot productie over te gaan. Deze brij verspreidde een enorme stank.

De specie werd vanuit de stockagekelder naar de trechters van de kneedmachines gevoerd. In de kelder bevonden zich toen twee *hollanders* (meng- en ontvezelkuipen).

Na de tweede wereldoorlog

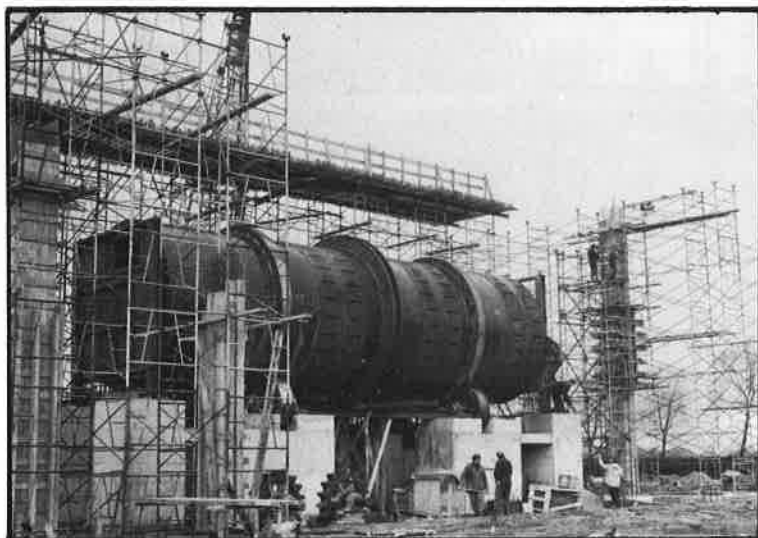
Vanaf 1945 kende de fabriek een nieuwe bouwage.

In 1947 ontwierp de Gentse architect Hebbelinck, tevens ontwerper van het boot- en clubhuis van de nabijgelegen Gentse *Yacht Club*, het burelencomplex. Daarna volgden achtereenvolgens de verlenging van het papiermagazijn en verplaatsing van de dwarssnijmachine die

instond voor het snijden van krantenpapier in bladen op formaat, de bouw van een nieuw cellulosemagazijn, en de uitbreiding van de slijperij voor de installatie van 2 nieuwe slijpers, wat hun aantal op 10 bracht.

In de 50-er jaren verving men de twee *hollanders* door een hydra-pulper *Black Clawson* en werd de *Walmsleys*-superkalanders geïnstalleerd.

In die periode werd reeds sporadisch ma-

montage ontschorsingstrommel in 1972

gazine-papier vervaardigd op de papiermachine 2. Dit tijdschriftpapier vond zijn weg naar *Le patriote Illustré*, *Le Soir Illustré*, *Le Moustique*, enz. Langerbrugge produceerde reeds vóór de oorlog en ook nog lang daarna gekleurd krantenpapier. De meeste klanten vroegen hun persoonlijk "tintje": lichtblauw voor het *Laatste Nieuws*, lichtroze voor *La Dernière Heure*, *Les Sports* met iets donkerder roze, en anderen verkozen lichtgeel of zelfs bleekgroen. Geleidelijk verdween echter de kleur, zowel om praktische redenen als uit prijsbewustheid; het krantenpapier werd gestandaardiseerd op "wit".

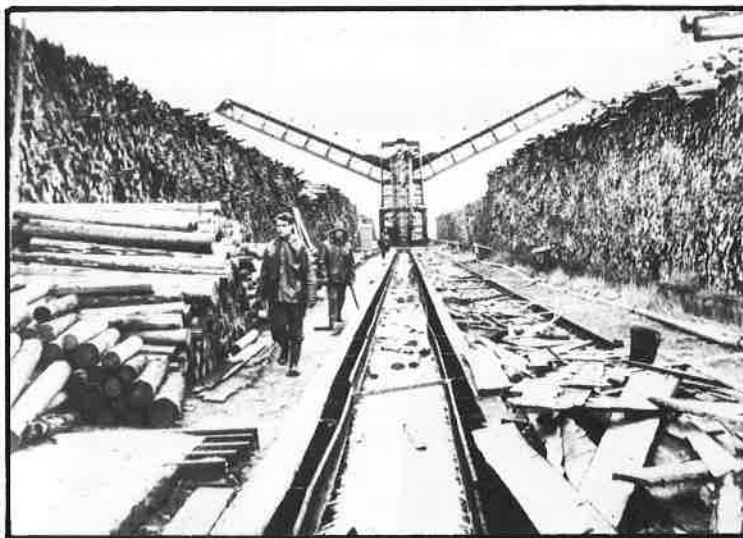
Het lossen gebeurde vanaf 1952 in de zuidelijke kanaalarm waarvoor een transportsysteem moest gebouwd worden dienstig voor het optrekken van de rigasparren. Deze werden rechtstreeks van het kanaal naar de *Thorne*-ontschorsingsmachine via een transportkanaal en -band vervoerd.

In 1954 tenslotte installeerde men de *Sulzer*-vacuümpomp en de grote zuigrol (wat destijds als nieuwigheid gold) teneinde de produktie tot 400 meter per minuut op te drijven.

Een bruuske verandering werd na 1954

door de bi-transporteur, de zgn. *vlieger* teweeggebracht. Daar waar het hout vroeger netjes in rijen gestapeld werd, kon nu met behulp van deze machine in hoge stapels worden opgetast, minder esthetisch doch met groter rendement.

De aankoop van papiermachine 3 van de Engelse firma *Walmsleys* (125 meter lang, doekbreedte 650 cm, nuttige breedte 602 cm, snelheid 600 meter

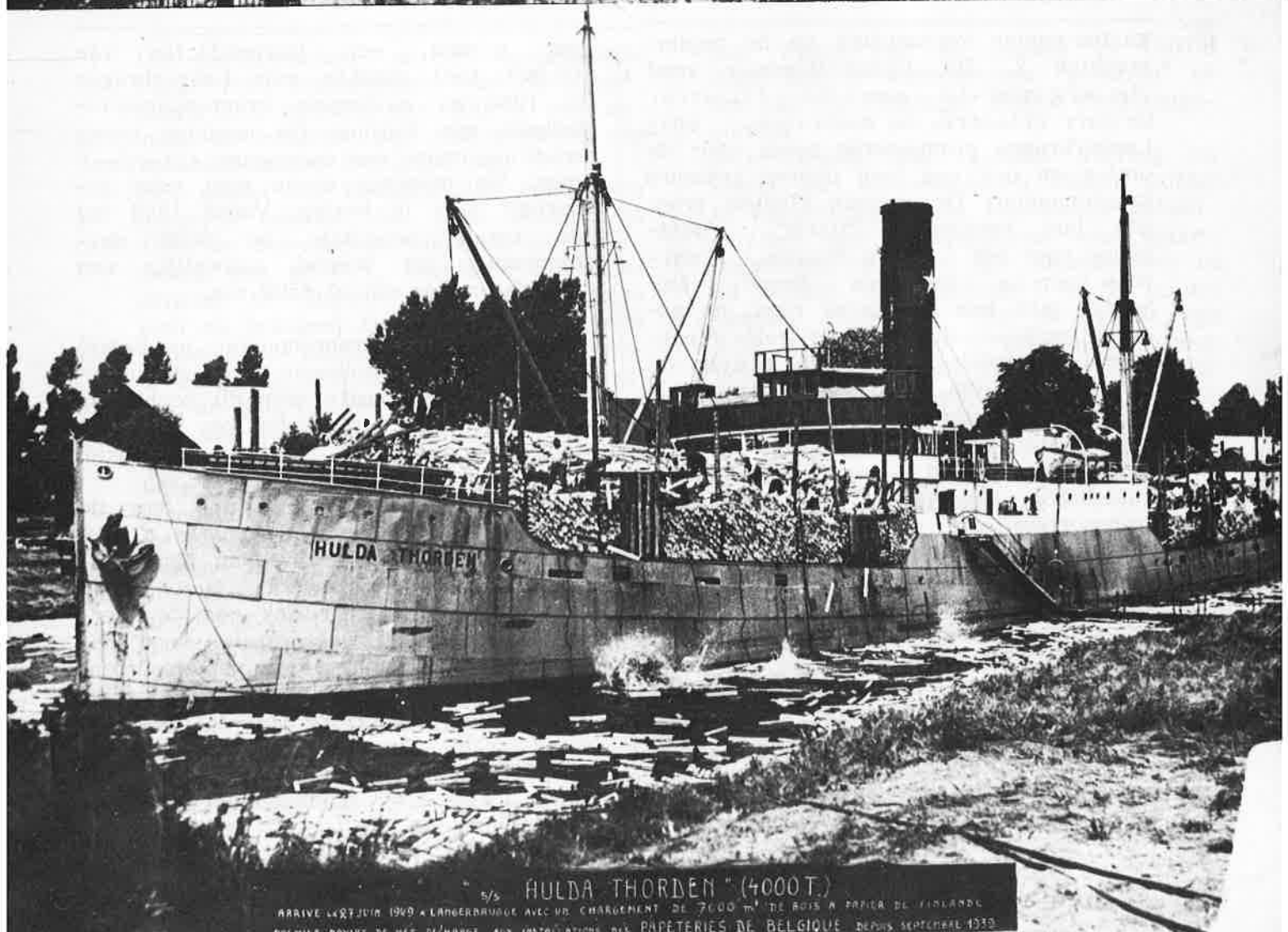
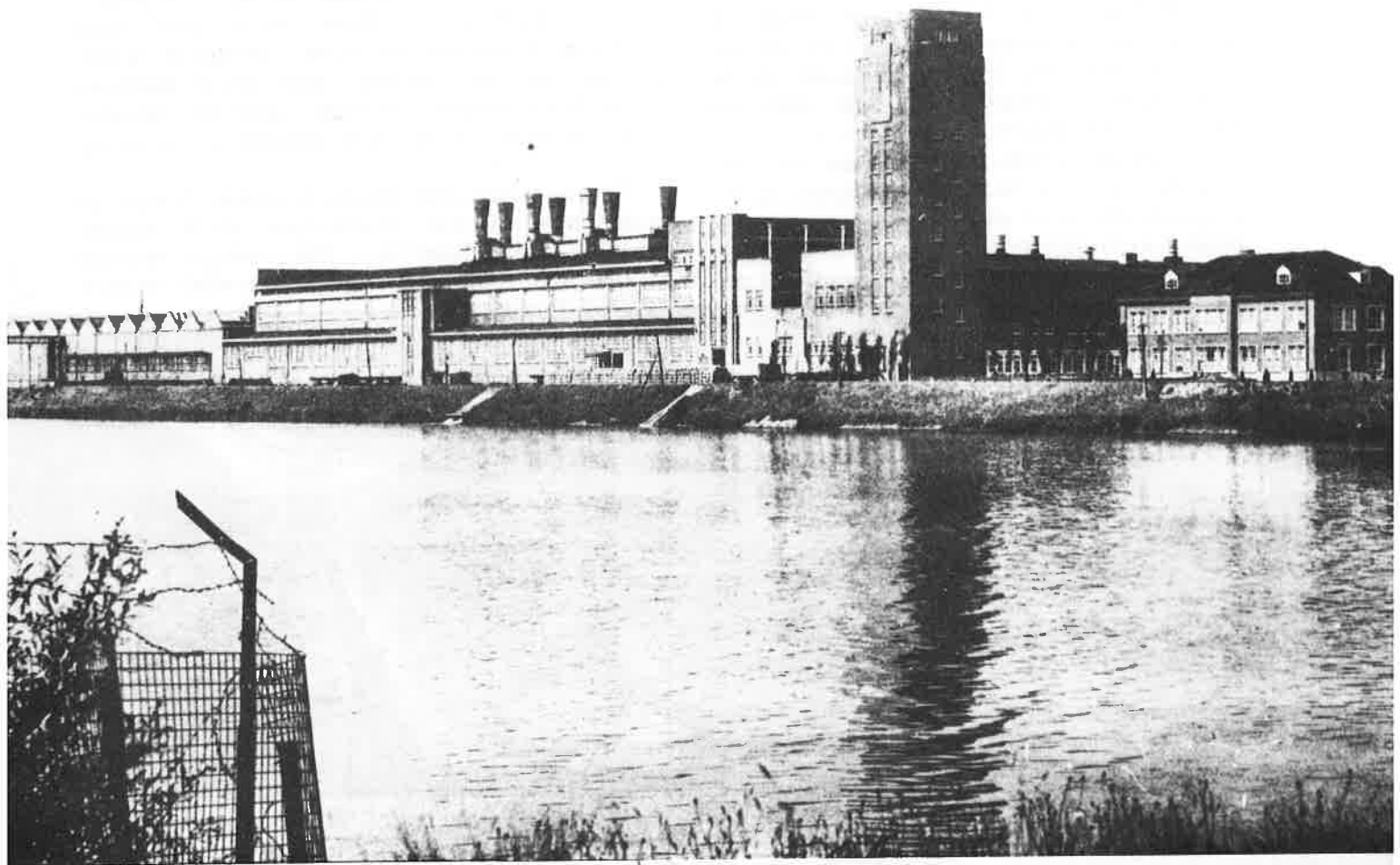
de bi-transporteur, de zg. "vlieger"

per minuut, een jaarproductie van 66.000 ton) maakte van Langerbrugge in 1956 de modernste krantenpapierfabrikant van Europa. De machine kreeg traditiegetrouw een doopnaam (*Thérèse*) mee. De montage ervan nam ruim anderhalf jaar in beslag. Vanaf 1958 lag de totale produktie op 8000 dagbladpapier per maand, nauwelijks een jaar later was dat al 8500 ton.

Tot 1957 was krantenpapier in België beschermd door tolrecht. Door de intrede in de EEG paste men dit recht nog slechts fictief toe, zodat het voor de fabriek noodzakelijk werd uit te kijken naar andere afzetmarkten.

Zo ontstond de samenwerking met de Duitse papierproducent *Feldmühle*, die eerder al bij de opbouw van papiermachine 2 had meegewerkt. Niet alleen een technische, maar ook een commerciële aanpassing was vereist voor het omschakelen naar nieuwe papersoorten. Hierbij kwam het tijdschriftenpapier naar voren, dat inzake tolrecht bescherming tegen uitvoer bleef genieten en dat door de hoge vlucht van de publiciteits-, week- en maandbladen sterk in trek kwam.

Langenbrugge. — Papierfabriek (Algemeen Zicht)

5/s "HULDA THORSEN" (4000T.)
ARRIVE LE 27 JUIN 1949 A LANGENBRUGGE AVEC UN CHARGEMENT DE 7000 m³ DE BOIS A PAPIER DE FINLANDE.
PREMIER DOUVRE DE MÈS DÉCHARGÉ AUX INSTALLATIONS DES PAPIÈRES DE BELGIQUE DEPUIS SEPTEMBRE 1939.

Op technisch vlak vereiste dit ook enige aanpassingen. Men installeerde achter de kalender van machine 2 een tuig dat bestond uit twee nijrollen die het papier drukten tegen een met stoom verhitte cilinder. Deze *Gloss*-kalender had tot doel half gesatineerd tijdschriftpapier te bekomen. Langs het kanaal werd een stoomketel gebouwd om deze *Gloss*-kalender met stoom van 10 bar te voeden. Van dit hele weinig succesvolle experiment is men echter vrij vlug afgestapt.

Ook de oude *Voith*- en *Trimbey* sorteerders werden in 1962 vervangen door *Corwans* sorteerders.

De internationale concurrentie was ondertussen zodanig gestegen dat men, na jarenlange besprekingen, in 1966 overging tot het non-stop systeem.

De invoering van de vol-continue bracht het einde van de afwerkingsafdeling met zich; voortaan produceerde men alleen nog bobijnen of rollen als eindproduct.

De vraag naar gesatineerd magazinepapier bleek dermate groot dat men al gauw ook de tweede productieketen op tijdschriftpapier omschakelde.

De machine werd omgebouwd voor een snelheid van 500 m/minuut en twee superkalenders *Kleinwefers* kwamen de uitrusting voltooien.

In de zeventiger jaren verloor de papierfabriek zijn "uithangbord" : toeleveringschepen tussen het drijvende hout verdwenen uit het fabrieksbeeld. De politiek gevoerd om Belgische houtleveranties te stimuleren, en het feit dat de oude *Thorne*-ontschorser de pensioenleeftijd naderde, had tot gevolg dat de fabriek overschakelde naar Belgisch en EEG hout.

Dit hout werd, in tegenstelling met het Russische, op 2 meter lengte geleverd zodat een nieuw trommelontschorsingssysteem en daarbijhorende zaaginstallatie in gebruik diende genomen te worden. Vanaf dan rijden de *cary-lifts* op het houtpark. Deze apparaten stapelen het hout opnieuw in rijen, met 5 steren in één greep.

De wet ter bescherming van de oppervlaktewateren verplichtte het bedrijf in 1978 tot het bouwen van een waterzuiveringsinstallatie, toen één der modernste ter wereld. In 1978 nog zou de (met hulp van de Nationale Investeringsmaatschappij nieuw opgerichte maatschappij) *Recyclose Langerbrugge N.V.* een ontinktingsinstallatie bouwen voor de verwerking van jaarlijks 50.000 ton

oud papier.

De krantenpapiermachine haalde voor de eerste maal de fenomenale snelheid van 900 meter/minuut in november 1979.

De jaren 1980, het computertijdperk, ging ook in Langerbrugge niet onopgemerkt voorbij. De ganse loonadministratie en het personeelsbestand werd gecomputeriseerd, evenals het beheer van houtkontrakten en -ontvangsten, een *on-line* rollengegevenssysteem *MDDC* met een aktieradius vanaf de produktieplannen tot aan het vervoerdokument, en een *digitaldistributed* regelsysteem *Provox* voor de grondstoffenafdeling.

Besluit

De papierfabriek te Langerbrugge is niet weg te denken uit de geschiedenis van kranten en tijdschriften in België. Met haar jaarkapaciteit van 260.000 ton is Langerbrugge de belangrijkste papierfabriek van het land. Ze vervaardigt als enige in België krantenpapier en dekt daarmee ruim 40 procent van de Belgisch-Luxemburgse markt. Ze is tevens een bedrijf dat met een tweede produktielijn, dat van het "niet-gestrekten" tijdschriftpapier zich meer op het "Europa der Tien" richt en samen met *Feldmühle*, dezelfde EEG voor 23 procent in het verbruik van magazinepapier voorziet.

Een verdwenen functie : houtopsteker aan het kanaal